

Puu- ja köögiviljasektor I kv 2011. aasta

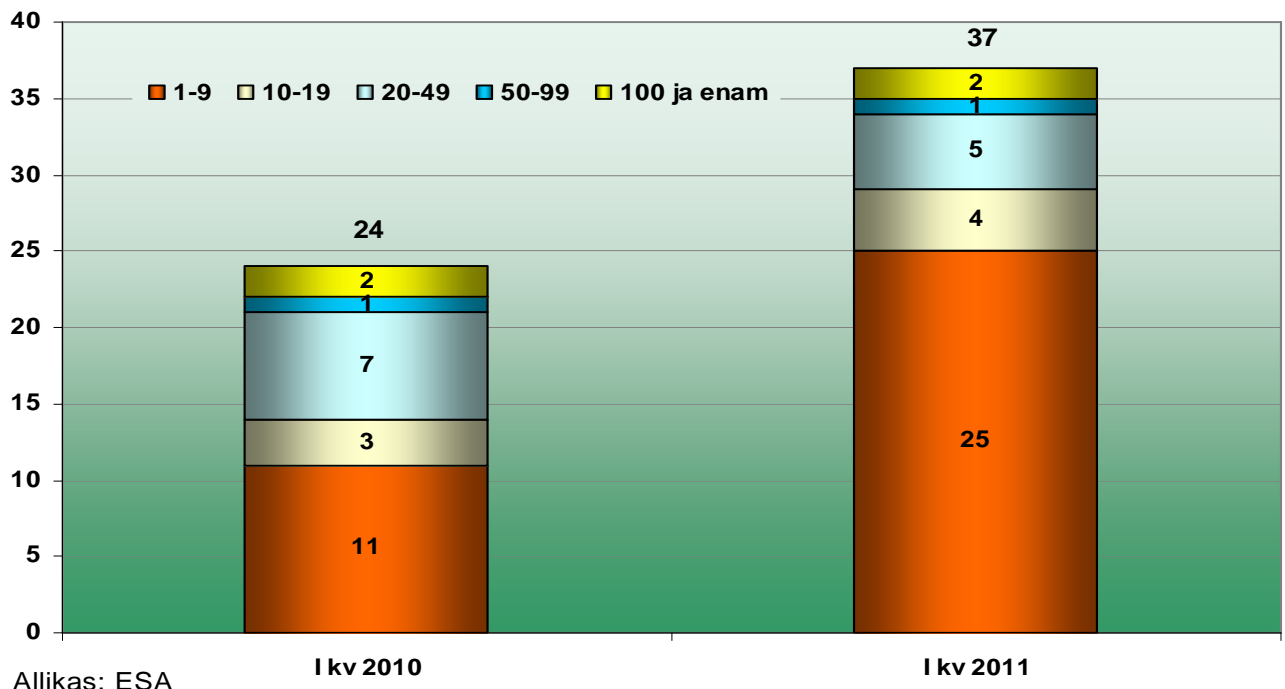
Puu- ja köögiviljatööstuse struktuur

Puu- ja köögiviljatööstuse ettevõtetena käsitletakse järgmisi ettevõtteid:

- ✓ kartuli töötlemise ja säilitamisega tegelevad ettevõtted
 - koorimine
 - kartulikrõpsude tootmine
 - kartulijahu ja – pulbri tootmine
 - eeltöödeldud külmutatud kartuli tootmine
- ✓ puu- ja köögiviljamahla tootvad ettevõtted
- ✓ puu- ja köögiviljatooteid valmistavad ettevõtted
 - peamiselt puu- ja köögiviljast valmistatud toidu tootmine
 - puu- ja köögiviljade külmutamine ja kuivatamine
 - džemmide, marmelaadide ja želeede tootmine

Eesti Statistikaameti (ESA) kiirstatistika andmetel tegutses 2011. aasta I kvartalis puu- ja köögiviljasektoris 37 ettevõtet (ettevõtjat)¹. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga oli

Joonis 1. Ettevõtete arv puu- ja köögiviljasektoris I kv 2010; I kv 2011

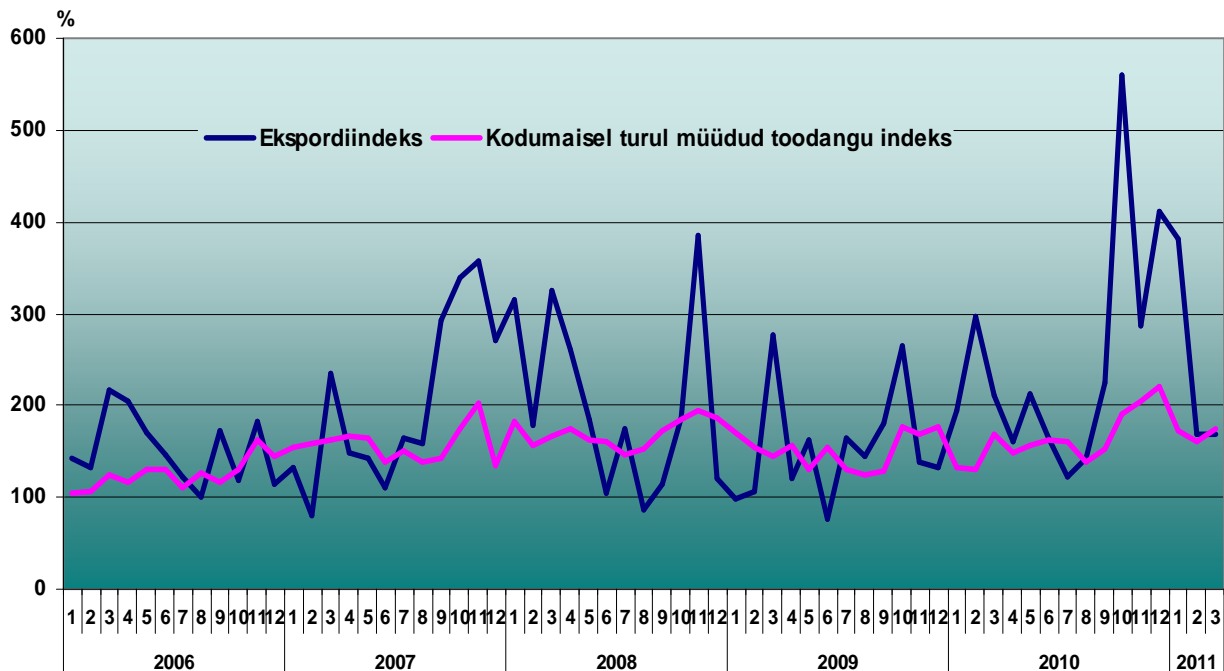
¹Ettevõtted, mis olid aruandeperioodil finantsmajanduslikult aktiivsed (käive, kulud jne)

ettevõtete arv 2011. aasta I kvartalis 13 ettevõtte võrra suurem. Vaadates ettevõtteid töötajate arvu järgi, siis neist üle poole (68%) olid mikroettevõtted, kus töötas kuni üheksa inimest. Ettevõtete arvu suurenemisele aitas kaasa ka 1. jaanuaril jõustunud seadusemuudatus, mis kaotas osaühingu asutamisel kohustusliku algkapitali sissemaksu nõude. Peamiselt suurenes ettevõtete arv alla kümne hõivatuga ettevõtete ehk mikroettevõtete arvelt.

Positsioon majanduses

Eesti majandus on viimase kümne aastaga väga kiiresti arenenud. Majanduskriisi tulemusel areng pidurdus, kuid eksporditulude kasvu toel on majandus taas hoogsalt kasvama hakanud. Eesti toimetulek ülemaailmse majanduslangusega suurendas usaldusväärset ning peamiste kaubanduspartnerite nõudluse kasv toetas Eesti majanduse kiiremat taastumist. Puu- ja köögiviljasektori toodangumahud suurenesid samuti sise- ja välisnõudluse toel.

Joonis 2. Puu- ja köögiviljasektori ekspordi- ja kodumaisel turul müüdud toodangu indeks (2005 = 100)

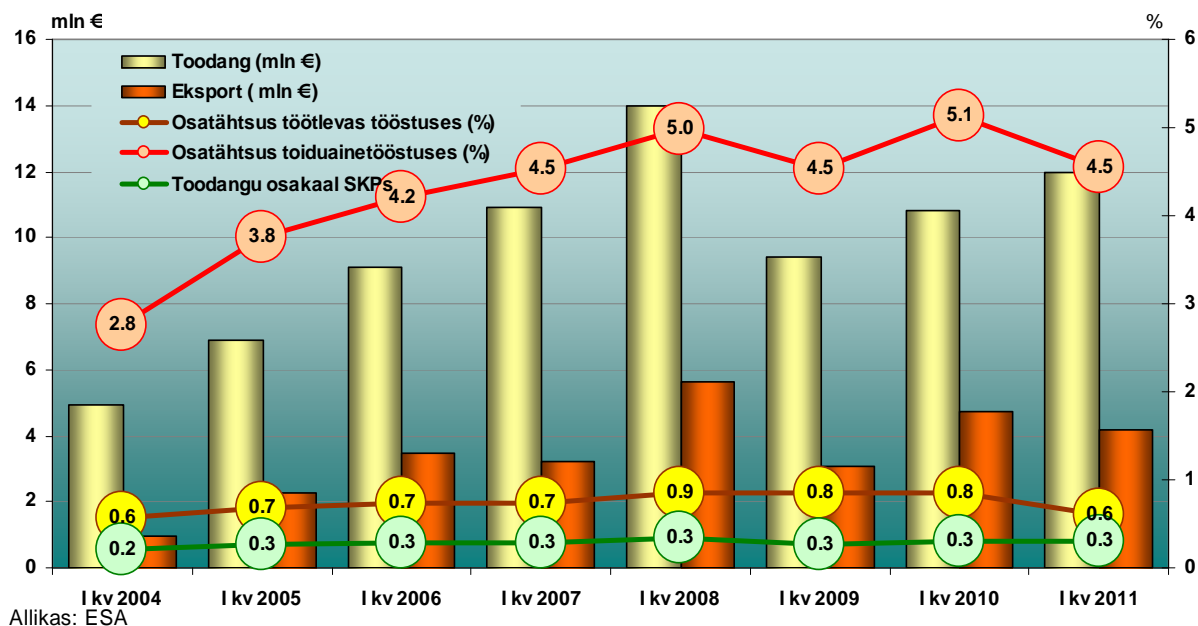

Allikas: ESA

ESA kiirstatistika andmetel toodeti puu-ja köögiviljasektori poolt 2011. aasta I kvartalis ~12 miljoni euro eest toodangut, millest 34% eksporditi. Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes suurenes toodangu rahaline väärtus 11%.

Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2011. aasta I kvartalis toiduainetööstuse kogutoodangust 4,5% ehk 0,6 protsendipunti vähem kui eelneval aastal samal ajal. Puu- ja köögiviljasektori osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus oli 0,6% ning langes 0,2 protsendipunkti 2010. aasta I kvartaliga võrreldes. Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal Eesti sisemajanduse koguproduktis (SKP) oli 2011. aasta I kvartalis 0,3% ning püsis muutumatuna eelmise aasta sama ajaga võrreldes.

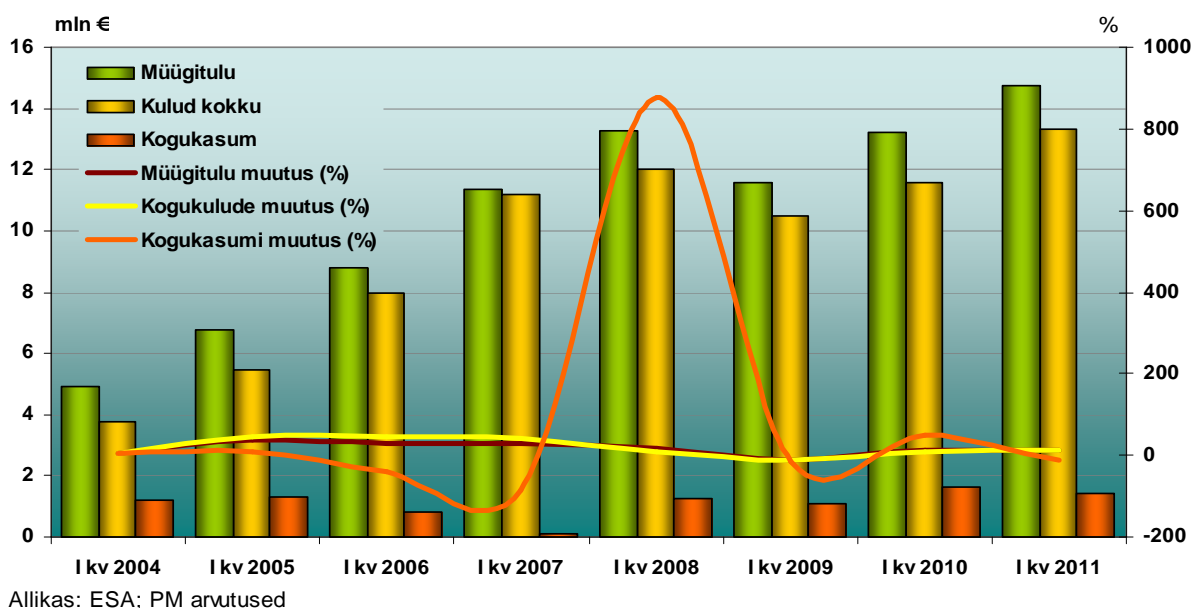
Joonis 3. Puu- ja köögiviljasektori toodang ja eksport (mln €), osatähtsus toiduaine- ja töötleva tööstuse kogutoodangus ning SKPs (%)

Viimase aastakümnega on puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete majandusnäitajad kordades paranenud. Näiteks on puu- ja köögiviljasektori müügitulu viimase kümne aasta jooksul enam kui neljakordistunud, ületades 2010. aastal 58,9 miljoni euro piiri (2001. aastal oli vastav näitaja vaid 13,7 miljonit eurot).

2011. aasta I kvartalis oli ESA kiirstatistika andmetel puu- ja köögiviljasektori **müügitulu** 14,7 miljonit eurot s.o 11,2% suurem kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögiviljatööstus andis 2011. aasta I kvartalis 5,3% toiduainetööstuse ja 0,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Joonis 4. Puu- ja köögiviljasektori müügitulu, kogukasum ja -kulud (mln €), muutus võrreldes eelmise aastaga (%)

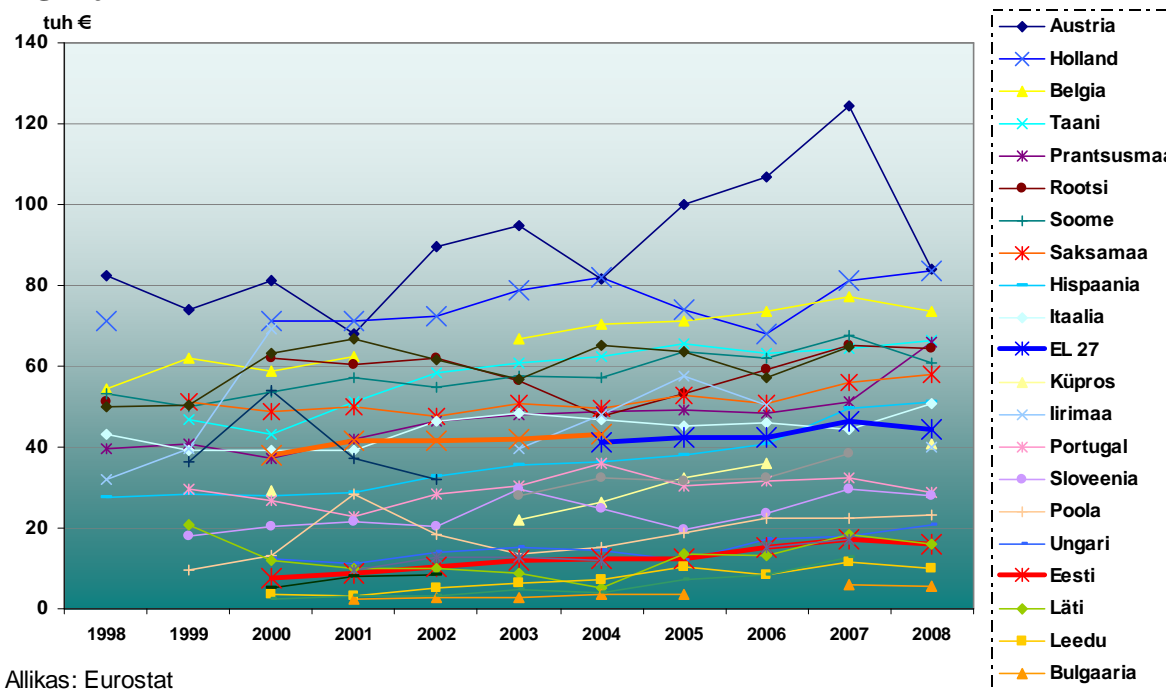
Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kasum** 2011. aasta I kvartalis oli 1,4 miljonit eurot. Kuigi müügitulu suurenes 2011. aasta I kvartalis eelneva aasta sama perioodiga võrreldes, oli kulude kasv tunduvalt suurem müügitulu kasvust ning see vähendas kasumit. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes kasum 12,6%. Puu- ja köögiviljasektori kogukasumi osatähtsus müügitulus ehk kogurentaablus 2011. aasta I kvartalis oli 9,7%, mis oli 6 protsendipunkti kõrgem toiduainetööstuse ning 2 protsendipunkti töötleva tööstuse kogurentaablusest.

Olulisema osa kulude suurenemisse andis tooraine kallinemine, kuid vähesel määral suurenesid ka tööjõukulud. **Kogukulud** puu-ja köögiviljasektoris olid 2011. aasta I kvartalis 13,3 miljonit eurot ehk 14,6% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Kogukulude suurenemise tulemusel vähenes **lisandväärtus**. Puu- ja köögiviljasektori poolt loodud puhas lisandväärtus 2011. aasta I kvartalis oli 3,1 miljonit eurot ehk 5,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

Viimase aastakümnega on suurenenud ka puu- ja köögiviljatööstuse tööjõu tootlikkus. Eesti puu- ja köögiviljasektori tööviljakus lisandväärtuse alusel moodustas 2000. aastal 19,6% Euroopa Liidu (EL) riikide keskmisest, 2008. aastaks oli sama näitaja juba 36,0%, kuid see jääb siiski üheks madalaimaks EL riikide hulgas. Võrreldes lähinaabritega oli 2008. aastal Eestist madalam tööviljakus vaid Lätis (15,9 tuhat eurot) ja Leedus (9,9 tuhat eurot), samas Soomes oli puu- ja köögiviljasektoris tööviljakus 60,7 tuhat eurot ehk ~4 korda kõrgem kui Eestis.

Joonis 5. Tööviljakus töötaja kohta lisandväärtuse alusel Euroopa riikide puu- ja köögiviljasektoris; 1999 – 2008 (tuh €)

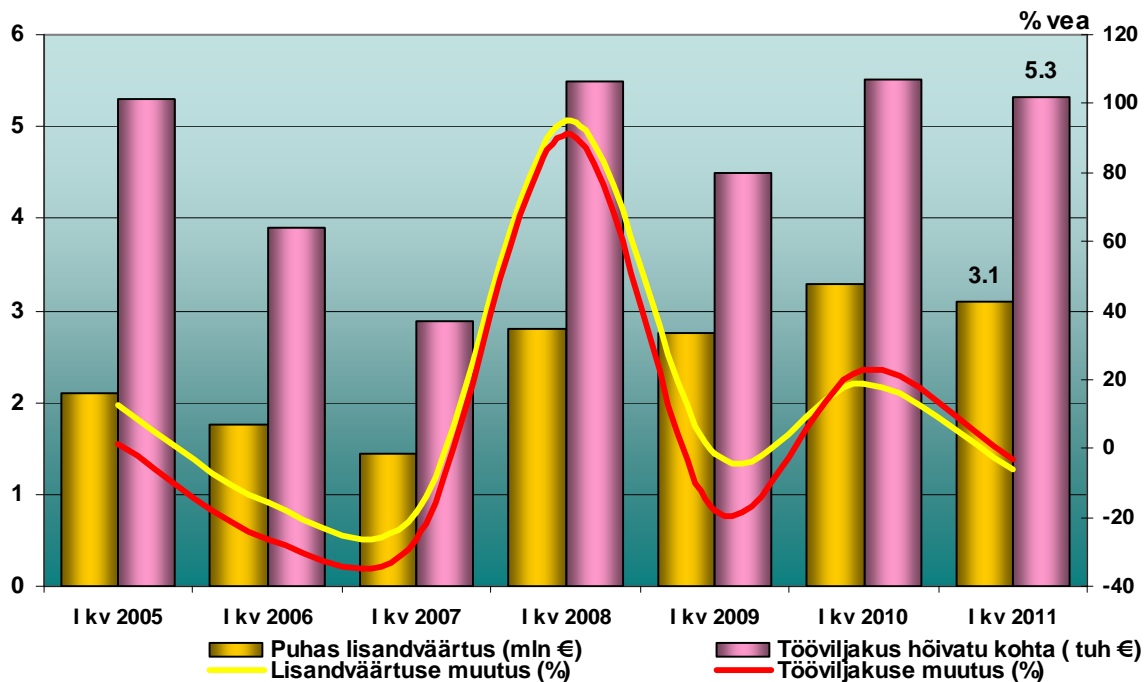

Lisandväärtuse kasvutempo ning ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks vajavad ettevõtted investeeringuid tootearendusse, uude tehnoloogiasse, turundusse ja juhtimiskvaliteeti. Kuna loodud lisandväärtus on oluline ettevõtete täiendavate investeeringute

rahaline allikas, takistab madal tootlikkus võimet investeerida uutesse tehnoloogiatesse, mis omakorda piirab võimalusi saavutada kõrgeltarenenud Euroopa riikide tootlikkuse taset.

Puu- ja köögiviljatööstuses oli 2011. aasta I kvartalis tööviljakus lisandväärtuse alusel 5,3 tuhat eurot. Kulude suurenemise tulemusel langes tööviljakus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 3,4%.

Joonis 6. Puu- ja köögiviljasektori lisandväärtus (mln €), tööviljakus lisandväärtuse alusel (tuh €), muutus võrreldes eelmise aasta samaperioodiga (%)

Allikas: ESA; PM arvutused

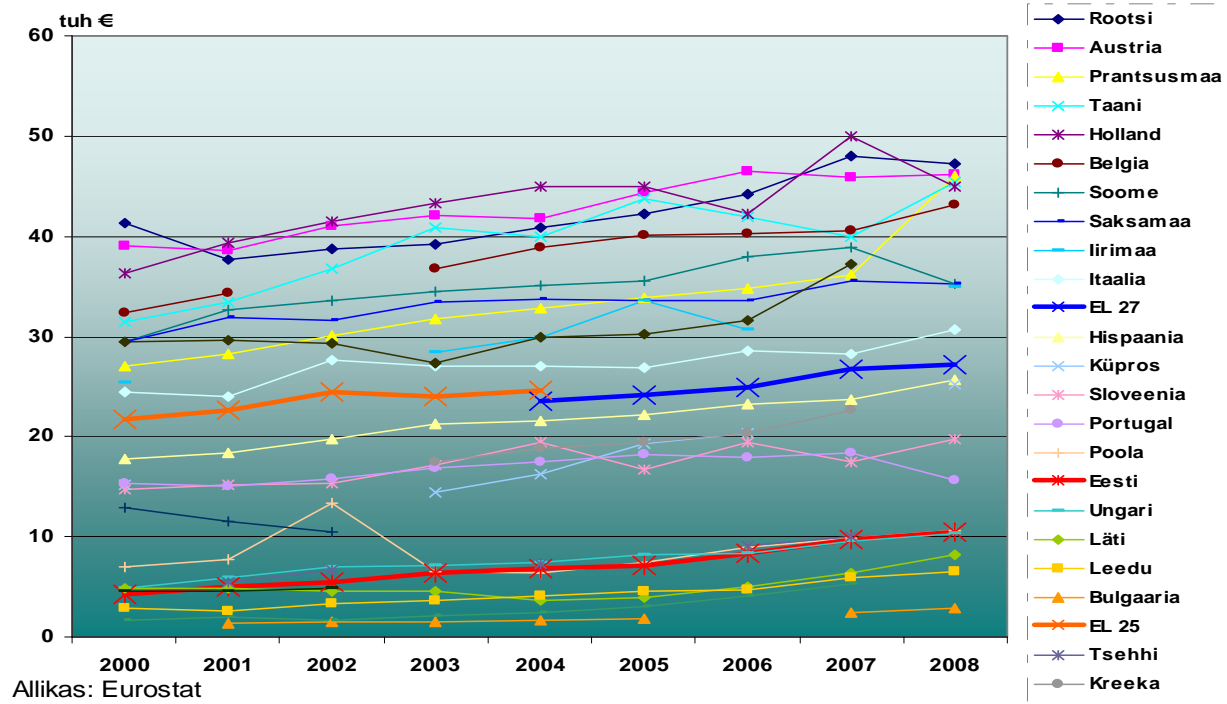
Tööviljakus puu- ja köögiviljasektoris oli 2011. aasta I kvartalis kõrgem nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse keskmisest vastavalt 55% ja 4,8%.

Eesti taasiseseisvumisele järgnenud majanduslikus tõusus oli oma osa ka odaval tööjõul. Kuid tööjõud kallineb ja läheneb aasta- aastalt EL riikide keskmisele. Odava tööjõu periood on möödas ja uus kasvutsüklil saab tugineda senisest suurema lisandväärtusega toodangule ja investeeringutele, mis kokkuvõttes suurendavad elanikkonna ostujõudu.

Eestis oli puu- ja köögiviljasektoris tööjõukulu inimese kohta 2008. aastal 10,5 tuhat eurot, mis oli ~3 korda väiksem kui EL 27 riikide keskmine. Veel odavam oli tööjõud vaid Ungaris, Lätis, Leedus, Rumeenias ja Bulgaarias, rohkem arenenud riikidega oli tööjõukulude vahe viiekordne.

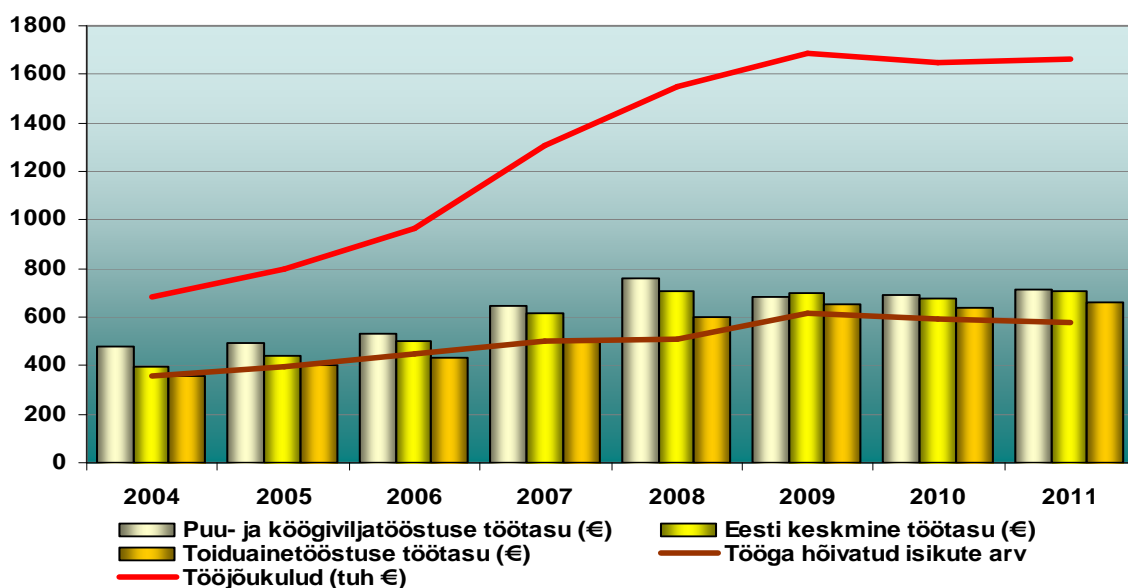
Odavale tööjõule ning odavale tootmissisendile tuginev tööstus ei ole jätkusuutlik ja sellepärast on oluline liikuda väärtusahelas ülespoole st keerulisematele, kuid ka suuremat tulu toovatele tasemetele.

Joonis 7. Tööjõukulud töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris EL riikides; 2000-2008 (tuh €)

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektoris tööga hõivatud 2011. aasta I kvartalis 581 inimest. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes 2011. aasta I kvartalis töötajate arv 15 inimese võrra ehk 2,5%. Töötajate arvu vähenemine ei toonud **tööjõukulude** kokkuhoidu, vaid isegi suurenemise. 2011. aasta I kvartalis olid puu- ja köögiviljasektori tööjõukulud 1,7 miljonit eurot ehk 0,8% suuremad, kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes töötas 4,9% toiduainetööstuses hõivatud inimestest.

Joonis 8. Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv ja tööjõukulud (tuh €); toiduainete-, puu- ja köögiviljatööstuse ning Eesti keskmine töötasu(€)

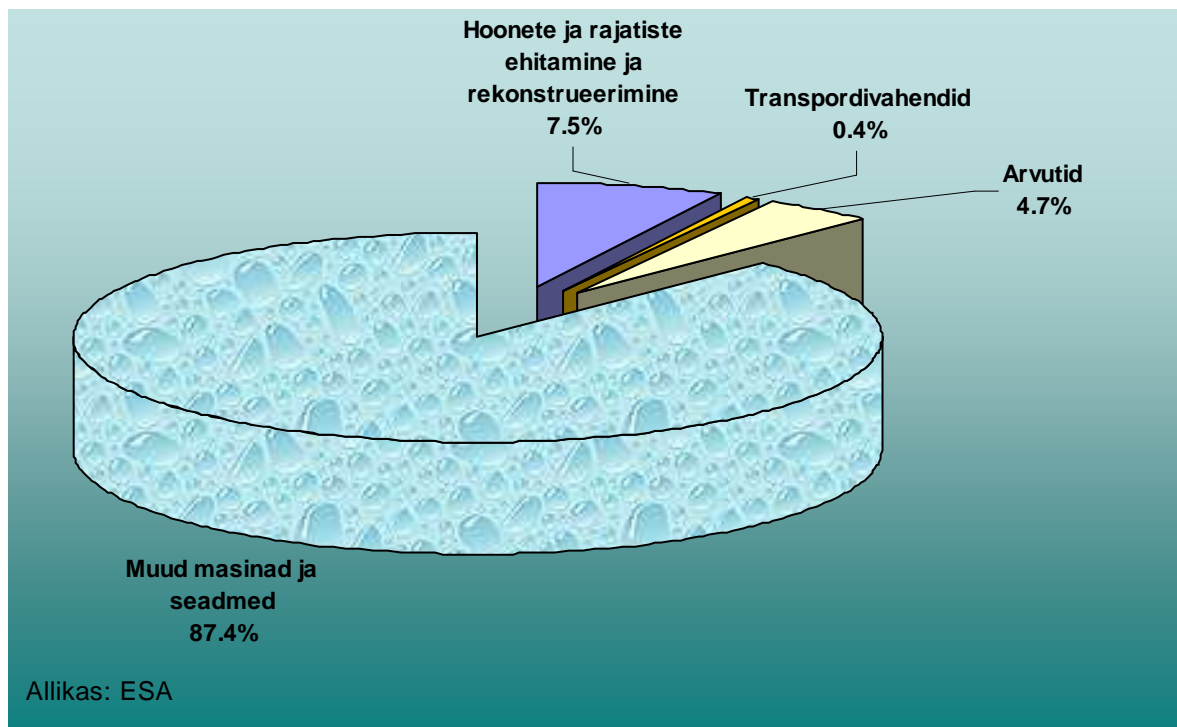

Puu- ja köögiviljatööstuse keskmine **brutotöötasu** 2011. aasta I kvartalis oli 714 eurot. Puu- ja köögiviljatööstuse töötasu oli kõrgem nii toiduainetööstuse kui ka Eesti keskmisest töötasust – vastavalt 8,1% ja 0,6%.

Tööviljakuse suurenemine sõltub tööjõu kvaliteedist, kuid olulisteks tööviljakust mõjutavateks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt.

Nii nagu toiduainetööstuses üldiselt on kasvanud oluliselt ka puu ja köögiviljasektoris **investeeringute** mahud viimastel aastatel. Majanduslangusest tingitult 2008. aastal vähenes pankade võime investeeringuid finantseerida, mis omakorda muutis investeeringute tegemise kallimaks ning vähendas nende mahtu.

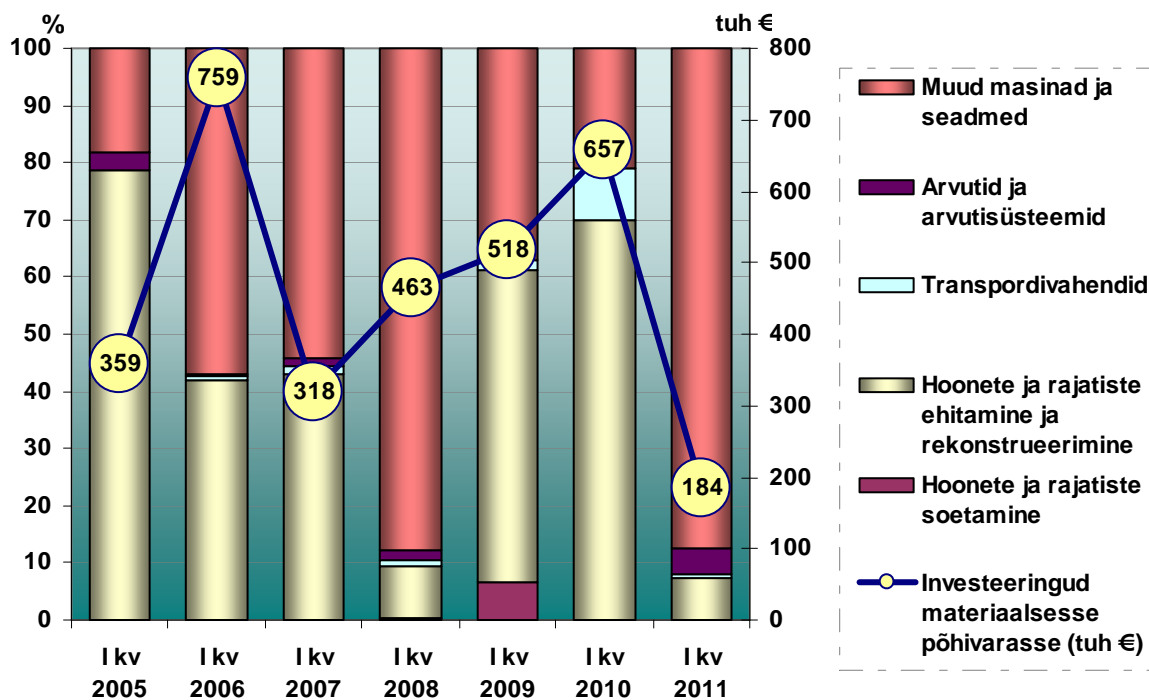
Joonis 9. Investeeringute osatähtsus puu- ja köögiviljasektoris 2011. aasta I kv (%)

Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2011. aasta I kvartalis materiaalsesse põhivarasse 184,0 tuhat eurot, mis on 473,3 tuhat eurot ehk 3,6 korda vähem kui 2010. aasta I kvartalis. Kõige rohkem investeeriti 2011. aasta I kvartalis masinatesse ja seadmetesse, kokku 160,7 tuhande euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest ~87%. Hoonete ja rajatiste ehitamisse ja rekonstrueerimisse investeeriti 13,8 tuhat eurot (7,5%), arvutitesse 8,7 tuhat eurot (4,7%) ning transpordivahenditesse 420 eurot (0,4%). Maasse ning hoonete soetamisse 2011. aasta I kvartalis ei investeeritud.

Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenesid 2011. aasta I kvartalis investeeringud masinatesse ja seadmetesse (+22,5 tuhat eurot), vähenes investeerimine hoonete ja rajatiste ehitamisesse ja rekonstrueerimisse (- 446,0 tuhat eurot) ning transpordivahenditesse (-58,5 tuhat eurot).

Joonis 10. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud materiaalsesse põhivarasse I kv; 2004 –2011 (tuh €)

Investeeringuaktiivsus ei ole saavutanud kriisieelset taset, kuid suur huvi riigi poolt pakutavate toetusmeetmete suhtes tõestab ettevõtete soovi investeerida.

Alates 2008. aastast kuni 2013. aastani makstakse põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetust (meede 1.6) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Meetme eelarve on 42,1 miljonit eurot. Aastatel 2007-2010 on määratud toetusi 14 miljonit eurot, millest välja on makstud 6 miljonit.

Innovatsioonivõime üks indikaatoreid on ettevõtete kulutused teadus- ja arendustegevusele. Eesti arengu seisukohalt on oluline tööstusliku tootmise suurendamine. Jätkusuutliku majandusarengu alus on konkurentsivõimeline teadmispõhine majandamine. Kuid ettevõtetel ei ole piisavalt jõudu, energiat ja ressursse, et tegeleda teadus- ja arendustööga.

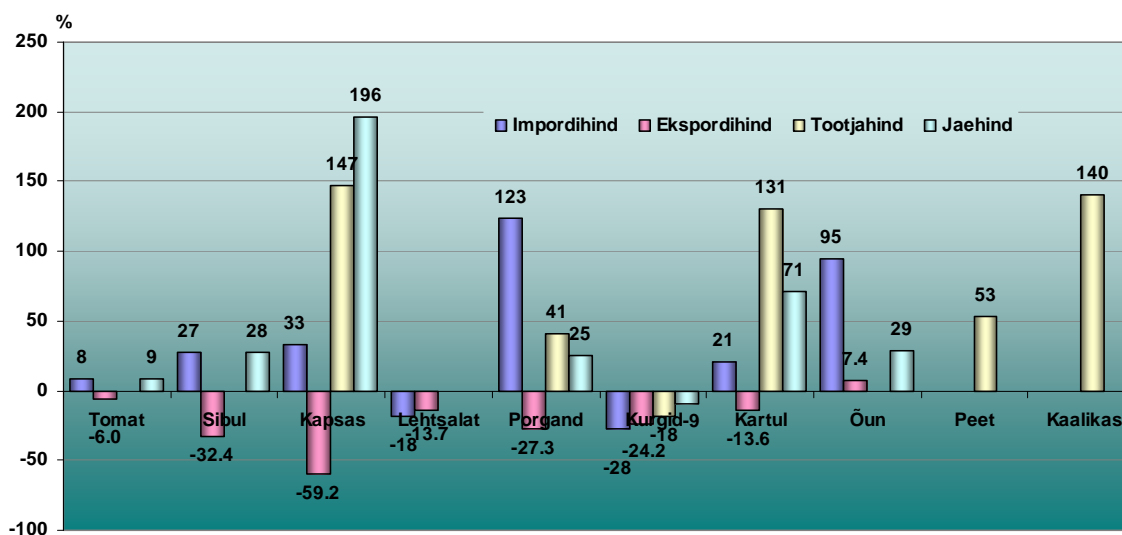
Praegu on üheks teadus- ja arendustegevuse takistavaks teguriks olnud vähene teadus- ja arendustegevuse alane koostöö teadus- ja ettevõtlussektori vahel. Koostöö ergutamiseks makstakse alates 2010. aastast põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alase koostöö tegemise toetust (meede 1.7.1) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Toetus on suunatud innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamisele, uute kõrge müügi- ja ekspordipotentsiaaliga toodete väljatöötamisele ning toiduainete kvaliteedi tõstmiseks ja tooraine kvaliteedi parandamiseks. Meetme eelarve on 22,3 miljonit eurot ning 2010. aastal määrati toetust 200,3 tuhat eurot.

Köögivilja ja kartuli hinnad Eestis

Köögivilja hind on väga kõikumv, sõltudes nii saagist kui ka kõrvalturgudel toimuvast. 2011. aasta alguses olid köögiviljade hinnad kõrgemad, kui eelmisel aastal samal ajal. Hinnatõusu põhjuseid oli mitmeid. Kindlasti on selleks naftahinna tõus, väetiste hindade tõus, lisaks muude sisendite hindade kallinemine. Lisaks sellele oli 2011. aasta I kvartalis puu- ja köögivilja hinda kergitavateks teguriks mullune kesine saagikus ning Venemaa saagi hävimine suvekuumuses, mis nõudlust kasvatas.

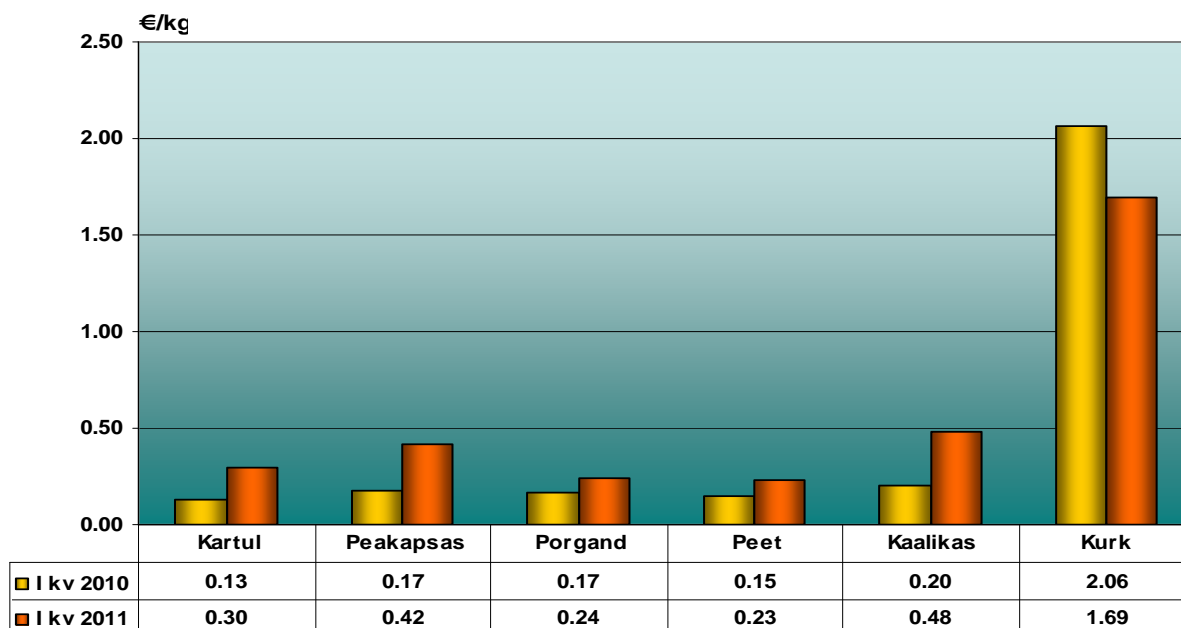
Joonis 11. Puu- ja köögivilja hinna muutus (%) (I kv 2010. aasta =0)

Allikas: EKI

Võrreldes 2011. aasta I kvartali keskmiseid tootjahindu eelmise aasta sama ajaga, siis kõige rohkem tõusis peakapsa (+147%), kaalika (+140%) ja kartuli hind (131%), vähem kallines peet (+53%) ning porgand (+41%). Kurgid odavnesid 18%.

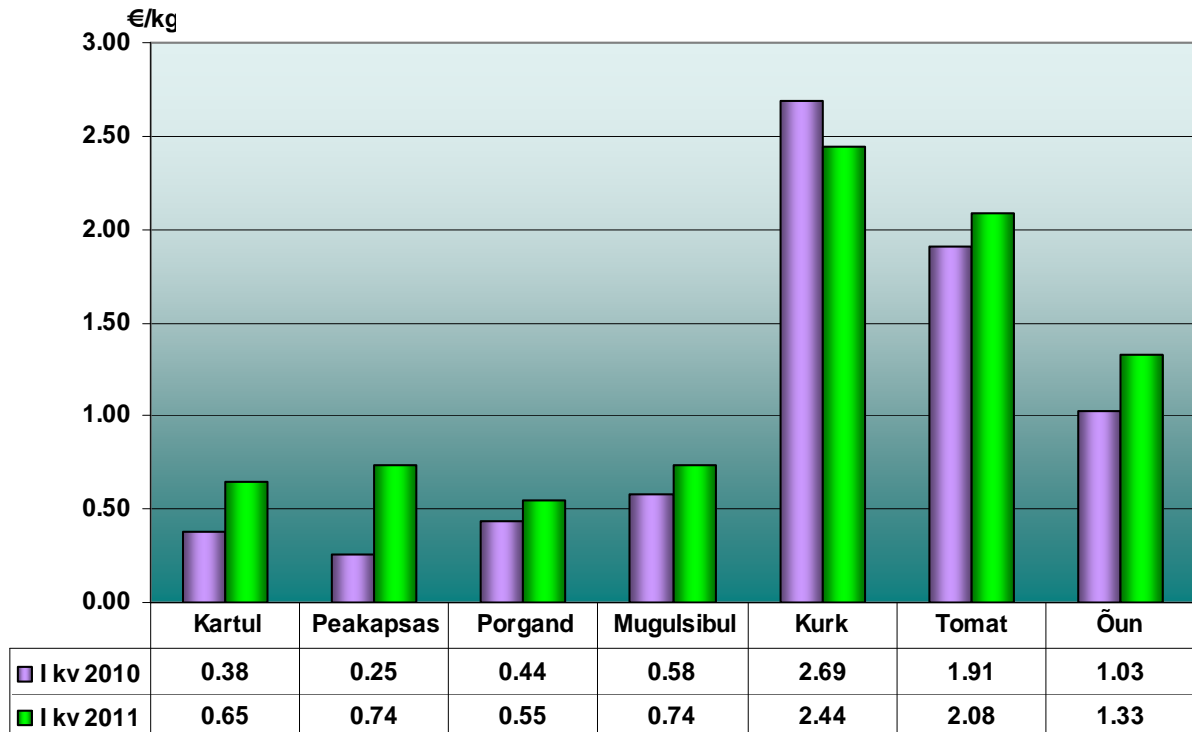
Joonis 12. Kartuli ja köögivilja tootjahinnad I kv; 2010-2011 (€/kg)

Allikas: EKI

Jaekaubanduses toimusid samuti hinnamuutused. Võrreldes eelneva aasta sama ajaga kallines 2011. aasta I kvartalis kõige enam kapsas (+196%), veidi vähem kartul (+71%), õun (+29%), sibul (+27%), porgand (+25%) ja tomat (+8,9%). Odavnesid kurgid (-9,3%).

Joonis 13. Köögivilja ja kartuli jaehinnad (käibemaksuga)

Allikas: EKI

Köögivilja väliskaubandus

Köögivilja imporditi 2011. aasta kolme esimese kuuga 5,5 tuhat tonni. 2010. aasta hea köögiviljasaagi tulemusel vähenes 2011. aasta I kvartalis köögivilja sisseveo maht 10,2% (-619 tonni) võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Rahalises väärtuses imporditi 2011. aasta I kvartalis köögivilja 4,8 miljoni euro eest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes köögiviljade sisseveo väärtus vaid 2,6% (0,13 miljonit eurot), mis näitab impordihinna tõusu.

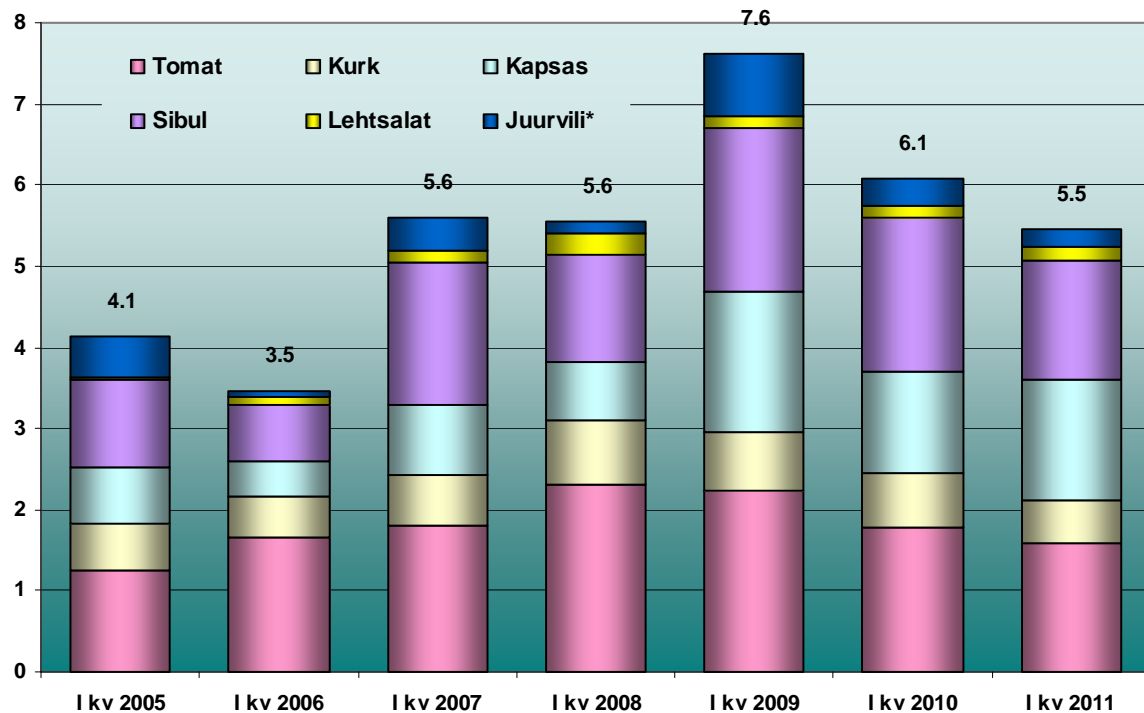
Tomatit imporditi 2011. aasta I kvartalis Eestisse 1,6 tuhat tonni ehk 10,8% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sisse toodud tomatid olid 8,4% kallimad eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Tomatil on kõige suurem osatähtsus köögivilja impordis (29,2%). Suurem osa sisseveetavatest tomatitest toodi sisse Hollandist (34,8%), Hispaaniast (31,8%) ning Prantsusmaalt (16,6%).

Sibulat veeti 2011. aasta kolme esimese kuuga sisse 1,5 tuhat tonni, mis oli 23,1% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Imporditud sibul kallines eelmise aasta sama ajaga võrreldes 26,9%. Sibula osatähtsus köögivilja impordis oli (26,7%). Sibulat veeti Eestisse põhiliselt Hollandist (37,6%), Poolast (34,1%) ning Lätist (20,1%).

Kurki toodi Eestisse 2011. aasta I kvartalis 514,8 tonni, mis oli 23,4% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Imporditud kurgid odavnesid 27,6%. Kurgi osakaal imporditavas köögiviljas

oli 9,4%. Kurki imporditi kõige enam Hispaaniast (53,3%), Hollandist (25,2%) ning Lätist (18,6%).

Joonis 14. Köögivilja import (tuh t)

*- porgand, söögipeet, redis jm

Allikas: ESA; PM

Kapsast veeti sisse 2011. aasta kolme esimese kuuga 1,5 tuhat tonni ehk 19,8% rohkem kui eelmisel aastal sama ajaga. Kapsa osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 27,5%. Imporditav kapsas kallines keskmiselt 33,2%.

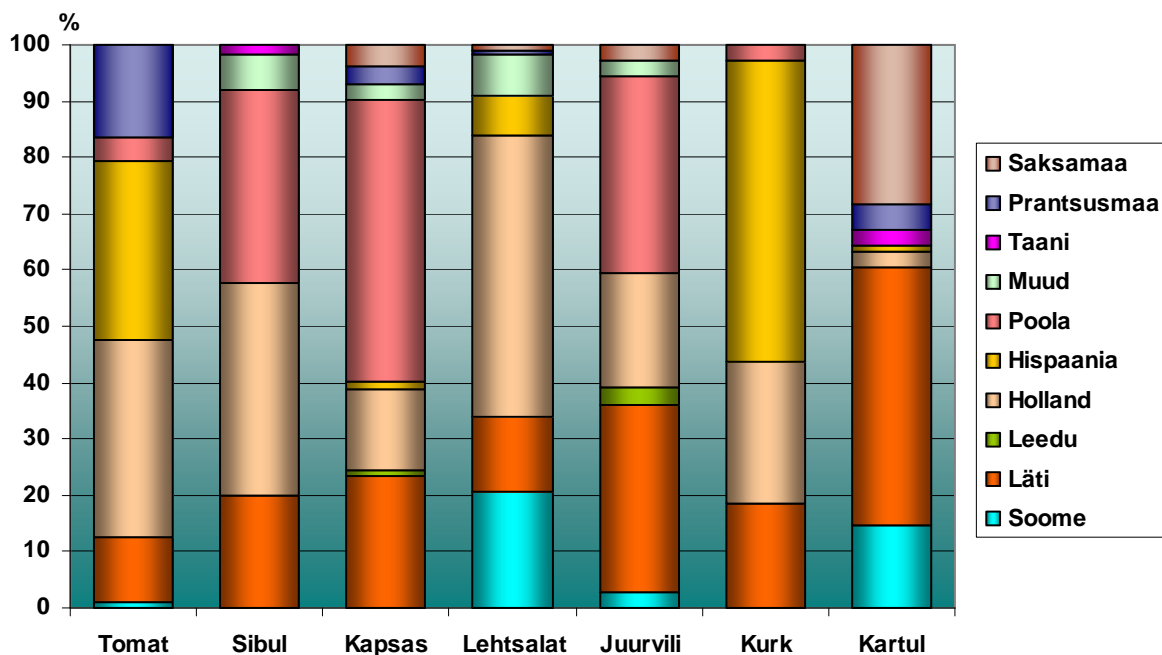
Enamus sisseveetavast kapsast toodi Poolast (49,8%), Lätist (23,3%) ja Hollandist (14,2%).

Lehtsalatit imporditi 2011. aasta kolme kuuga 179,7 tonni ehk 24,8% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Sisseveetav lehtsalat odavnes 18,0%. Lehtsalati osatähtsus köögivilja impordis oli 3,3%. Enamus lehtsalatist imporditi Hollandist (50,0%), Soomest (20,8%) ning Lätist (13,2%).

Juurvilja² imporditi 2011. aasta I kvartalis 213,7 tonni ehk 35,2% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sisse veetav juurvili oli 36,1% kallim võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Põhiliselt imporditi neid Poolast (34,9%), Lätist (33,3%) ning Hollandist (20,4%).

² Porgand, söögipeet, redis jm juurvili

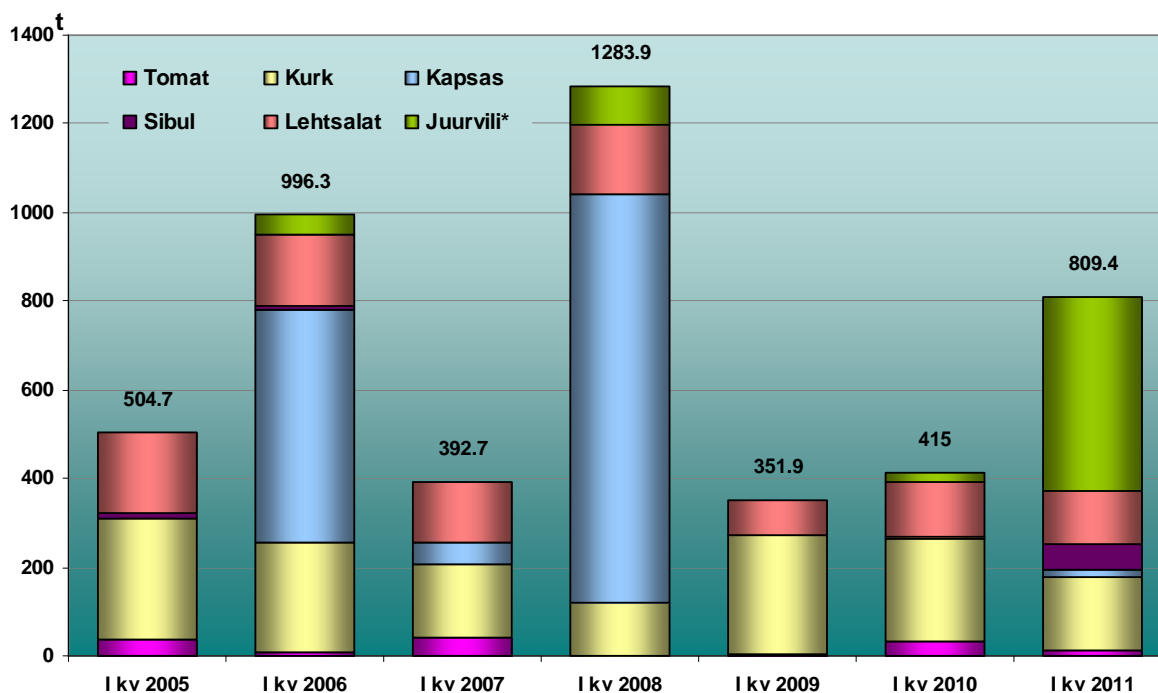
Joonis 15. Köögivilja ja kartuli impordi olulisemad saatjariigid (%), I kv 2011

Allikas: ESA; PM arvutused

Köögivilja eksporditi 2011. aasta kolme esimese kuuga 809,4 tonni. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes köögivilja ekspordi maht ~2 korda (+394 t). Rahalises väärtuses veeti 2011. aasta I kvartalis köögivilja välja 628,5 tuhande euro väärtuses, millest 81,0% olid eesti päritolu. Köögivilja väljaveo rahaline väärtus vähenes 2011. aasta I kvartalis 11,5% ehk 81,7 tuhat eurot vähem võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

Joonis 16. Köögivilja eksport (t)

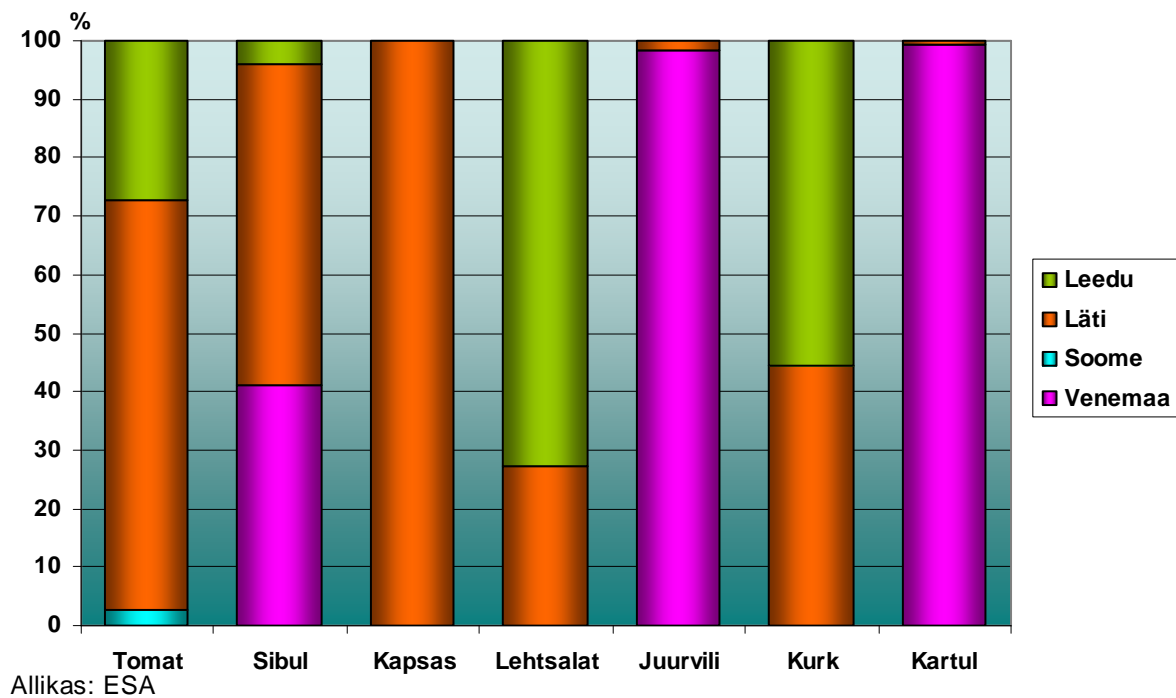
*- porgand, söögipeet, redis jm

Allikas: ESA; PM

Tomatit eksporditi 2011. aasta kolme esimese kuuga 11,4 tonni, mis moodustas 1,4% köögivilja ekspordimahust. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes 2011. aasta I kvartalis tomati väljaveedu ~3 korda. Välja veetavad tomatid odavnesid keskmiselt 6,0% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Põhilised tomati väljaveo sihtriigid olid Läti (70,2%), Leedu (27,2%) ning Soome (2,6%).

Kurki veeti 2011. aasta I kvartalis Eestist välja 166,4 tonni sh Eesti päritolu 161,6 tonni (97,1%). Kurgi osakaal kogu köögivilja ekspordimahust moodustas 20,6%. Võrreldes eelmise aastaga vähenes kurgi väljaveedu 27,3%. Kurgi väljaveo keskmine hind odavnes 24,2%. Olulisemad kurgi väljaveo sihtriigid on Leedu (55,5%) ning Läti (44,5%).

Joonis 17. Köögivilja ja kartuli ekspordi olulisemad sihtriigid (%), I kv 2011

Kapsast eksporditi 2011. aasta kolme esimese kuuga 17,4 tonni, mida oli 58 korda rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kapsa väljaveedu moodustas 2011. aasta I kvartalis köögivilja ekspordimahust 2,1%. Ekspordihinnad odavnesid 2011. aasta I kvartalis 59,1% võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Kapsa väljaveo sihtriigiks oli Läti.

Sibulat veeti 2011. aasta esimese kolme kuuga Eestist välja 58,6 tonni, mida oli ~17 korda rohkem kui eelneval aastal. Sibul moodustas köögivilja väljaveost 7,2%. Sibula väljaveohind odavnes keskmiselt 32,3%. Sibulat eksporditi põhiliselt Läti (54,9%) ja Venemaale (41,0%).

Lehtsalatit eksporditi 2011. aasta I kvartalis 118,9 tonni, millest 84,6% oli Eesti päritolu. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes lehtsalati väljaveo maht 3,7%. Välja veetav lehtsalat odavnes keskmiselt 13,7% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Lehtsalati väljaveedu moodustas köögivilja ekspordimahust 14,7% ning olulisemad sihtriigid olid Leedu (72,8%) ja Läti (27,2%).

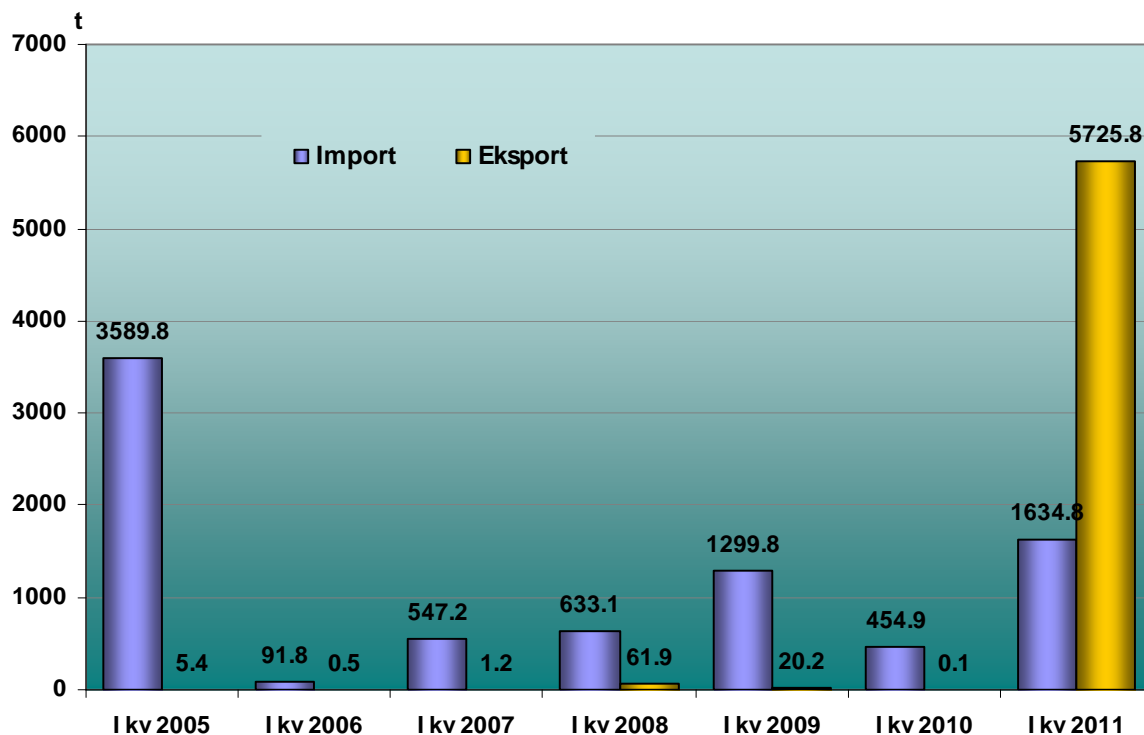
Juurvilja eksporditi 2011. aasta esimese kolme kuuga 118,9 tonni, võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 3,6% vähem. Juurvilja keskmised ekspordi hinnad vähenesid 13,7% eelmise

aasta I kvartaliga võrreldes. Juurvilja ekspordi olulisemad sihtriigid olid Venemaa (98,2%) ning Läti (1,7%).

Kartuli väliskaubandus

2011. aasta I kvartalis **imporditi** kartulit Eestisse 1,6 tuhat tonni, mida oli 3,6 korda rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Rahalises väärtuses veeti kartulit Eestisse 622,8 tuhande euro eest. Välja veetava kartuli hind suurenes keskmiselt 20,5% võrreldes eelmise aasta sama ajaga. 2011. aasta I kvartalis toodi suurem osa sisseveetavast kartulist Lätist (46,0%), Saksamaalt (28,3%) ning Soomest (14,6%).

Tabel 18. Kartuli import, eksport I kv; 2005-2011 (t)

Allikas: ESA; PM

Kartulit **eksporditi** 2011. aasta kolme esimese kuuga 5,7 tuhat tonni. Põuast tingitud saagi vähenemine suurendas nõudlust ja selle tulemusel eksport oluliselt suurenes 2011. aasta I kvartalis eelmise aasta sama ajaga võrreldes. Kartuli väljaveo peamine sihtriik oli Venemaa (99,2%).